Havs och Vatten myndigheten

Faktablad för att bedöma indikator till miljökvalitetsnorm enligt 19 § havsmiljöförordningen

C.3.5 Orapporterat och olagligt utkast av fisk

Trål och bojar på kajen Foto: Natalie Greppi

Havsmiljödirektivet syftar till nå god miljöstatus i EU:s havsområden, det vill säga att biologisk mångfald bevaras och ekosystemen hålls friska och fria från föroreningar, samtidigt som ett hållbart nyttjande möjliggörs genom att en ekosystembaserad metod för förvaltning av mänskliga aktiviteter tillämpas.

En del av den nationella förvaltningen består av att enligt 19 § havsmiljöförordningen fastställa miljökvalitetsnormer med indikatorer som ska innebära att god miljöstatus kan nås. Indikatorerna, med sina målvärden, används för att bedöma om miljökvalitetsnormerna följs. Denna bedömning är i sin tur ett underlag i framtagandet av åtgärdsprogram, men är även ett verktyg för att avgöra om tillståndet i miljön närmar sig god miljöstatus.

Som underlag för bedömningen, och som ett komplement till beskrivningen av indikatorerna i föreskrifterna, publicerar Havs- och vattenmyndigheten faktablad som mera i detalj beskriver indikatorn vad gäller metoder och bedömning. Det kan finnas mer än en indikator till varje miljökvalitetsnorm. Miljökvalitetsnormerna och indikatorerna ingår i Havs- och vattenmyndighetens föreskrifter (HVMFS 2012:18) om vad som kännetecknar god miljöstatus samt miljökvalitetsnormer med indikatorer för Nordsjön och Östersjön, vilka uppdateras minst vart sjätte år.

Version: Nr. 1.1

Publiceringsdatum: 2025-04-24

Ändringsdatum: 2026-10-30

Havs och Vatten myndigheten

Inledning

Sedan 2019 måste all fångst av fisk som har en bestämd tillåten kvot tas ombord och landas. Därmed ska alla fångster av kvoterade populationer registreras och räknas av från kvoterna oavsett storlek. Den så kallade landningsskyldigheten har införts för att minimera att oönskad fångst slängs och oönskad bifångst slängs tillbaka i havet och därmed främja att mera selektiva redskap används. Det finns vissa undantag som är listade i utkastplanen för Nordsjön enligt förordning (EU) 2023/2459, och i Östersjön enligt förordningarna (EU) 2018/306 och (EU) 2024/1296. Undantagen är ofta kopplade till arter som har hög överlevnad vid utkast. Indikatorn avser att bedöma utkast som är olagligt, dvs. utkast som inte omfattas av nämnda utkastplaner. Olagliga utkast utgör en ytterligare fiskeridödlighet som påverkar status hos de arter som ingår i utkasten.

Miljökvalitetsnorm

Indikator C.3.5 *Orapporterat och olagligt utkast av fisk*, tillsammans med indikatorerna C.3.1, C.3.2, C.3.4 och C.3.6 ligger till grund för bedömning av miljökvalitetsnorm C.3[1] enligt HVMFS 2012:18.

Metod

Övervakning ska ske enligt metodbeskrivningen i övervakningsprogrammen *Bifångst* och *Kontroll av kommersiell fiskeriverksamhet*

För att bedöma om målvärdet klaras ska data från övervakningsprogrammen ovan användas. Bedömning ska göras för de populationer och arter som omfattas av landningsskyldigheten. Orapporterade och olagliga utkast av fisk ska beräknas per metier, område och år för respektive bedömningsperiod. ICES utkastberäkningar för respektive population ska användas där dessa finns tillgängliga. För de populationer där ingen utkastberäkning är tillgänglig via ICES, ska nationella beräkningar göras med hjälp av provtagningar som nämns ovan. Bedömningen görs genom att summera utkast för de senaste tre åren under bedömningsperioden.

Detaljerad beskrivning

Som utkast anses all fångst som kastas överbord. Otillåten eller olagligt utkast omfattar utkast för bestånd och/eller arter där inte föreligger undantag från landningsskyldigheten.

Otillåtna utkast beräknas genom jämförelser av resultat av sjökontroller med uppgifter i loggböcker. Man jämför art- och storlekssammansättning mellan resultat av sjökontroll och det som fiskaren rapporterar i loggboken. Utifrån detta görs en bedömning av risken av att utkast sker både inom berört fiskeri (fartygsgrupp) och för det specifika fartyget.

Generellt gäller landningsskyldigheten för alla kvoterade arter som fångas, det inkluderar även bifångster. Undantag från landningsskyldigheten regleras via utkastplaner (Kommissionens delegerade förordning (EU) 2023/2459). Det finns en utkastplan för Västerhavet och en för Östersjön. Undantag kan ges antingen för sannolikt hög överlevnad, som betyder att individer är så robusta att de inte skadas allvarligt vid fiske eller på grund av undantag av mindre betydelse. Det senare innebär att arterna är av liten betydelse för utkastförbudet eller för kvoterna. Havs- och vattenmyndigheten har gjort en sammanställning av de arter som undantas från landningsskyldigheten i Västerhavet. Arter som omfattas av undantag är rödspätta, havskräfta,

[1] Miljökvalitetsnorm C.3: Populationerna av alla naturligt förekommande fiskarter och skaldjur som påverkas av fiske har en ålders- och storleksstruktur samt populationsstorlek som garanterar deras långsiktiga hållbarhet.

vitling under minsta referensstorlek, långa under minsta referensstorlek, skarpsill, tobis, vitlinglyra, tobis, räka och rockor. Undantagen är tidsbegränsade och redskapsspecifika. I Östersjön finns undantag för både torsk och rödspätta (Kommissionens delegerade förordning (EU) 2018/306) som fiskas med passiva redskap. ICES inkluderar dödlighet från utkast i sin beståndsrådgivning.

Målvärde

Olagligt utkast ska vara noll för de populationer, arter och fångster som omfattas av landningsskyldighet.

Bakgrund och princip för målvärdet

Med målvärdet och tillhörande utkastplaner implementeras landningsskyldigheten i HVMFS 2012:18.

Målvärdet för indikatorn baseras på EU-kommissionens riktlinjer (EU KOM (2014) 545) för analys av balansen mellan fiskekapacitet och fiskemöjligheter enligt artikel 22 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1380/2013 om den gemensamma fiskeripolitiken[2].

Bedömningsområde

Västerhavet och Östersjön enligt *bilaga 1* Karta 1 i Havs- och vattenmyndighetens föreskrifter HVMFS 2012:18.

Bedömning 2025

Målvärdet klaras inte i Västerhavet. För Östersjön har ingen bedömning av olagligt utkast gjorts eftersom risken för olagligt utkast bedöms som låg för de fisken som sker i Östersjön. Havs- och vattenmyndigheten har heller inte utfört riktade kontrollinsatser för att följa efterlevnaden av landningsskyldigheten i Östersjön, så kallade pådrag, de senaste åren.

I Västerhavet visar bedömningen att det förekommer olagligt utkast av räka samt olagligt utkast av liten fisk i fiske efter bottenlevande arter som torsk, kolja och gråsej. Bedömningen baseras på resultat från pådrag i respektive fisken under åren 2022 – 2024. Resultaten i de olika pådragen indikerar att risken för olagligt utkast är störst i fisken där landningsskyldigheten utgör en risk för minskad ekonomisk vinst då fisk eller räka ska landas även om de inte kan säljas för humankonsumtion.

Detaljerad beskrivning och redovisning av resultat

Tidsperiod som bedömningen avser: 2022–2024.

Under april-juni 2024 utförde Hav- och vattenmyndigheten i samarbete med Kustbevakningen pådrag inom räkfisket. Jämförelse mellan loggböcker, sjökontroll och landningskontroll visade att fisket slänger den mindre värdefulla råräkan för att spara sin kvot. Samma mönster observerades under pådrag som utfördes 2022 och 2023. Under 2023 utfördes även pådrag riktat mot fiske efter bottenlevande fisk, till exempel torsk, kolja och gråsej. Andelen liten fisk som angavs i loggböcker skiljde sig signifikant från uppskattad liten fisk vid sjökontroller. Under åren 2021 – 2024 då pådragen genomfördes uppgick andel liten fisk i fiske efter bottenlevande fiskar i Västerhavet till 0,4 – 0,5 % enligt loggböckerna, medan andelen vid sjökontrollen låg mellan 14,2

[2] Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1380/2013 av den 11 december 2013 om den gemensamma fiskeripolitiken, om ändring av rådets förordningar (EG) nr 1954/2003 och (EG) nr 1224/2009 och om upphävande av rådets förordningar (EG) nr 2371/2002 och (EG) nr 639/2004 och rådets beslut 2004/585/EG (EUT L 354, 28.12.2013, s. 22).

och 33,2 %. Resultaten bekräftar tidigare utvärderingar av utkast i Nordsjön. Scheveningen Control Expert Group (CEG) konstaterade att det finns en utbredd utkastproblematik för torsk i Nordsjön för åren 2018 – 2020 (CEG 2023). Den generella trenden för utkast varierar mellan olika artgrupper. Utkast av bentiska arter och kräftdjur i Nordsjön har minskat sedan 2012, medan utkast har ökat för demersala arter (ICES 2024)[3]. För pelagiska arter är utkastet nära noll (ICES 2024).

Utkast har ökat markant under åren 2022–2024 och har varit högre än landningar under 2023 och 2024 för torskbeståndet i västra Östersjön (ICES 2025). För de pelagiska arterna i Östersjön är utkasten försumbara.

Tabell 1 Översikt om bedömningen per bestånd och fiske baserad på utförda pådrag.

Bedömnings-område	**Bestånd**	**Flott-segment**	**Mål-värde**	**Observerat värde**	**Bedömning**	**Tillförlit-lighet**	**Trend**	**Trend långsiktig**
Västerhavet	Nordhavsräka (pra.27.3a4a)	Fiske med trål efter räka	Olagligt utkast ska vara noll	Olagligt ukast förekommer	Klarar inte målvärdet	Hög	Ej bedömd	Ej bedömd
Västerhavet	Gråsej (pok.27.3a46)	Fiske med trål efter fisk och kräfta i Kattegatt och Skagerrak	Olagligt utkast ska vara noll	Olagligt utkast av liten fisk förekommer	Klarar inte målvärdet	Hög	Ej bedömd	Ej bedömd
Västerhavet	Kolja (had.27.46a20)	Fiske med trål efter fisk och kräfta i Kattegatt och Skagerrak	Olagligt utkast ska vara noll	Olagligt utkast av liten fisk förekommer	Klarar inte målvärdet	Hög	Ej bedömd	Ej bedömd
Västerhavet	Torsk (cod.27.46a7d20)	Fiske med trål efter fisk och kräfta i Kattegatt och Skagerrak	Olagligt utkast ska vara noll	Olagligt utkast av liten fisk förekommer	Klarar inte målvärdet	Hög	Ej bedömd	Ej bedömd

Tillförlitlighet i bedömningen för de bestånd och fisken som har kontrollerats, genom pådrag, är hög. Dock finns förmodligen ett stort mörkertal och information om olagliga utkast över lag är bristfälligt.

Utveckling framåt

För att kunna bedöma olagligt utkast och konsekvenser för fiskbestånd i både Västerhavet och Östersjön behövs en förbättrad kunskap om utkast och hur stor utkastproblematiken är för de kommersiella bestånden i svenska vatten.

[3] ICES delar in fisksamhället i pelagiska, bentiska, demersala arter och kräftdjur. I bentiska arter ingår främst plattfiskar i svenska vatten. I bedömningen av utkast enligt indikator C.3.5 ingår de bentiska arterna i artgruppen ”demersala fiskarter” enligt vägledning för rapportering till EU-kommissionen.

Havs och Vatten myndigheten

Policyrelevans

Havsmiljödirektivet: deskriptor och kriterium	Vattendirektivet: Miljökvalitetsnorm eller kvalitetsfaktor	Annan EU-lagstiftning	Nationella miljökvalitetsmål	Regionalt (Helcom, Ospar) och/eller annan policyrelevans
Deskriptor 3; Kriteriet D3C1 Fiskeridödlighet		Den gemensamma fiskeripolitiken (GFP)		

Rapporteringsuppgifter

Koppling till havsmiljödirektivet Bilaga III tabell 2

Belastning och påverkan (Bilaga III, Tabell 2a)

Tema	Belastning
Biologisk störning	Uttag av, eller dödlighet/skada hos, vilda arter (genom yrkes- och fritidsfiske och annan verksamhet)

Ingående parametrar, övervakning, datavärd och länk till datapaket

Parameter	Övervakningsprogram enligt havsmiljöförordningen	Datavärd samt databas med hyperlänk	Hyperlänk till rådata-snapshot	Hyperlänk till metadata
Uppgifter om landningar, samt resultat från sjökontroller		Havs- och Vattenmyndigheten		

Referenser

Breen, M. and Catchpole, T. (Eds.). 2021. ICES guidelines for estimating discard survival. ICES Cooperative Research Reports No. 351. 219 pp. https://doi.org/10.17895/ices.pub.8006

Havs- och vattenmyndighetens föreskrifter (HVMFS 2012:18) om vad som kännetecknar god miljöstatus samt miljökvalitetsnormer med indikatorer för Nordsjön och Östersjön.

ICES (2024). Greater North Sea ecoregion – fisheries overview In Report of the ICES Advisory Committee, 2024. ICES Advice 2024, section 9.2. https://doi.org/10.17895/ices.advice.27879879

ICES (2025). Cod (Gadus morhua) in subdivisions 22–24, western Baltic stock (western Baltic Sea). In Report of the ICES Advisory Committee, 2025. ICES Advice 2025, cod.27.22–24. https://doi.org/10.17895/ices.advice.27202560.

KOM (2014) 545 slutlig, Meddelande från Kommissionen till Europaparlamentet och rådet. Riktlinjer för analys av balansen mellan fiskekapacitet och fiskemöjligheter enligt artikel 22 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1380/2013 om den gemensamma fiskeripolitiken.

EU-kommissionens delegerade förordning (EU) 2018/306 av den 18 december 2017 om specifikationer för genomförandet av landningsskyldigheten för torsk och rödspätta inom fiskena i Östersjön.

Havs och Vatten myndigheten

EU-kommissionens delegerade förordning (EU) 2023/2459 av den 22 augusti 2023 om komplettering av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2018/973 vad gäller fastställande av närmare bestämmelser för landningsskyldigheten för vissa fisken i Nordsjön för perioden 2024–2027

EU-Kommissionens förordning (EU) 2024/1296 av den 28 februari 2024 om komplettering av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/1139 vad gäller ett undantag från tillämpningen av landningsskyldigheten för lax i Östersjön för perioden 2024–2026

Scheveningen Control Experts Group (CEG) 2023. Evaluation of Compliance with the Landing Obligation North Sea demersal species 2018 – 2020. Report. 79 pp.